

6.3.2018

Dnro 22/61/18

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 200/2017 vp)

Yleistä

Hallituksen esitystä edeltää pitkä ja perusteellinen vuonna 2011 alkanut valmistelutyö hallituksen ohjelmista arviomuistion kautta oikeusministeriön työryhmään ja siitä edelleen lausuntokierroksen jälkeiseen versioon. Syyttäjälaitoksella oli edustus työryhmässä ja lausuntoja on annettu kaikissa vaiheissa. Rikosprosessin keventäminen kaikin mahdollisin keinoin asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta on mitä suurimmassa määrin syyttäjälaitoksen intressissä.

Nyt ehdotetut lainmuutokset ovat kannatettavia ja useista niistä löytyy kosketuspinta syyttäjälaitoksen valmisteilla olevan organisaatiouudistuksen mukanaan tuomiin uusiin työprosesseihin. Uusilla työprosesseillamme ja hallituksen ehdottamilla kevennysehdoituksilla on sama päämäärä: oikeudenhoidon niukkenevien voimavarojen keskittäminen vakaviin ja vaativiin rikosasioihin sekä digitalisoinnin mukanaan tuomien mahdollisuuksien edistäminen rikosprosessin eri vaiheissa.

Kokoonpanot yleisissä tuomioistuimissa

Käräjäoikeuden yhden tuomarin kokoonpanon päätösvaltaa ehdotetaan laajennettavaksi rikoksiin, joista voitaisiin tuomita enintään neljä vuotta vankeutta aikaisemman kahden vuoden sijasta. Muutos on iso ja tuo yhden tuomarin käsiteltäväksi useita vakavia rikosnimikkeitä. Jo arviomuistiossa lausuessamme kiinnitimme huomiota siihen, että käräjäoikeuksien kokoonpanojen sääntelyn tulee olla johdonmukaista sen keskeisen tavoitteen kanssa, että oikeudenhoitomme painopisteen tulee olla käräjäoikeustasolla ilman oikeusturvariskiä tai luottamuspulaa siihen, että asia tulee riittävän monipuolisesti ja asiantuntevasti arvioitua. Yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalaa ei siten tulisi liiaksi laajentaakaan.

Kompensaationa edellä mainittuun päätösvalan lähtökohtaisesti suureen laajennukseen ehdotetaan uutta kahden tuomarin kokoonpanoa niihin rikos- ja riita-asioihin, joissa se on perusteltua asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi. Näissä tilanteissa yhden tuomarin kokoonpanoa voitaisiin vahventaa yhdellä lainoppineella jäsenellä. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että tämän kokoonpanovahvennuksen

6.3.2018

Dnro 22/61/18

tarkoituksenmukaisella käyttämisellä on turvattavissa vaikeimpien, siinänsä lähtökohtaisesti yhden tuomarin päätösvaltaan kuuluvien juttujen asiantunteva arviointi.

Kirjallinen menettely

Kirjallisen menettelyn osalta ehdotetaan, että vastaajalle olisi annettava tiedoksi syyttäjän seuraamuskannanotto, joka sisältäisi rangaistuslajin ja rangaistuksen enimmäismäärän. Tällä hetkellä useat syyttäjät eivät käytännössä ilmoita kuin sen, mitä vähintään pitäisi tuomita.

Ehdotus on kannatettava ja on varmasti omiaan helpottamaan vastaajan harkintaa siitä, kannattaako suostua asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä. Syyttäjät pystyvät vakiintuneen rangaistuskäytännön perusteella ilmoittamaan myös kyseisenlaisesta teosta tuomittavan enimmäisrangaistuksen määrän. Ja jos tuomioistuin ei pidä syyttäjän näkemystä oikeanlaisena, se ei ole ilmoitukseen sidottu, vaan voi vastaajaa kuultuaan siitä poiketa.

Säännöksiä asianomistajan suostumuksesta kirjalliseen menettelyyn ehdotetaan tarkennettavaksi. Enää ei asianomistajan suostumusta tarvittaisi, jos tämä olisi ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa ja esitutinnan jälkeen annettavalta suostumukselta ei enää edellytettäisi kirjallista muotoa. Nämä ehdotukset varmasti osaltaan "keventävät" prosessia, mutta voitaisiinko asianomistajan suostumusta koskevasta vaatimuksesta selvässä ja tunnustetussa rikosasiassa luopua kokonaan kaikissa tilanteissa?

Nostimme jo arviomuistiota koskevassa lausunnossamme esille sen, onko asianomistajan suostumus ylipäättään tarpeen tehtäessä valintaa eri prosessilajien välillä. Kirjallisen menettelyn ja suullisen pääkäsittelyn välillä tehtävä valinta ei vaikuta asianomistajan oikeusturvaan. Hänen rikokseen perustuvat vaatimuksensa tutkitaan joka tapauksessa. Tähän nähden on erikoista, että asianomistaja voi silti määrätä myös tavasta, jolla hänen oikeusturvansa toteutetaan, varsinkin, kun sillä on merkittävä vaikutus rikosprosessin kustannuksiin.

Yhden kosketuksen periaate

Vaikeasti tavoitettavien henkilöiden haastamisen helpottamiseksi ehdotetaan, että syyttäjä voisi määrätä epäillyn pysymään esitutinnan päätyttyä paikalla esitutkintaviranomaisen toimipaikassa haasteen tiedoksi antamista varten enintään kuuden tunnin ajan.

Menettelyn käyttöönotto patistaa poliisia ja syyttäjänvirastoa tehokkaaseen resurssien käyttöön ja on siksi kannatettava. Esitutkinta on pystyt-

6.3.2018

Dnro 22/61/18

tävä suorittamaan tunneissa kiinnioton jälkeen ja syyteharkinta suorittamaan sekä haastehakemus laatimaan välittömästi sen jälkeen. Samalla epäilty haastetaan tulevaan oikeudenkäyntiin. Ehdotuksen mukaan epäilty on velvollinen pysymään paikalla esitutkinnan lisäksi myös syyteharkintaan, syytteen laatimiseen ja haasteen laatimiseen sekä tiedoksiantoon kuluvaan ajan. Jos epäilty ei tähän vapaaehtoisesti suostu, hänen poistamisensa voitaisiin syyttäjän määräyksellä estää maksimissaan kuudeksi tunniksi siitä hetkestä lukien, kun esitutkinta on päättynyt.

Arviomuistiota koskevassa lausunnossa nostimme tässä kohden esille asianomistajan vahingonkorvausvaatimukset ja niiden käsittelyn. Miten asianomistaja saa muutamassa tunnissa selville esimerkiksi rikotun lasin korjauskustannukset tai pahoinpitelyn hänelle aiheuttamien vammojen laadun? Kaikki tuomioistuimet eivät hyväksy sitä, että asianomistajan korvausvaatimukset on ilmoitettu tiedoksi annettavassa haastehakemuksessa enimmäismääräisinä. Jos käytäntö jatkossa osoittaa, että yhden kosketuksen periaate ei pääse tavoitteisiinsa asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksiin liittyvien ongelmien takia, lakia tulee jatkossa muuttaa siten, että asianomistajan korvausvaatimukset voidaan haastehakemuksessa ilmoittaa enimmäismääräisinä. Useissa tapauksissa asianomistajat varmasti saisivat pääkäsittelyyn mennessä selvitettyä vahinkojensa tarkan määrän.

Syytetyn läsnäolovelvollisuus rikosoikeudenkäynnissä

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää kannatettavana ehdotusta lieventää syytetyn velvollisuutta osallistua henkilökohtaisesti pääkäsittelyyn. Nykyrikosprosessissa merkittävä yksittäinen este pääkäsittelyn joutuisalle toimittamiselle on vaatimus syytetyn läsnäolosta. Syytetyn poissaolomahdollisuutta arvioitaessa on otettava huomioon, että syytetyllä ei ole koskaan velvollisuutta todistaa itseään vastaan.

Videoyhteyden käytön laajentaminen

Hallitus esittää, että videoyhteyden käyttöä oikeudenkäynnissä laajennettaisiin. Rikosasian vastaajan olisi mahdollista osallistua suulliseen käsittelyyn videoyhteyden välityksellä myös muutoin kuin todistelutarkoituksessa kuultuna ja samoin asianomistajan ilman oikeudenkäymiskäärin 17 luvun 52 §:n lisäedellytyksiä. Myös syyttäjän olisi mahdollista osallistua suulliseen käsittelyyn videoyhteyden välityksellä. Ehdotukset ovat kannatettavia.

Vireillä olevaan organisaatiouudistukseen liittyen syytälaitoksessa ollaan ottamassa käyttöön valtakunnallisesti yhdenmukaisella tavalla toimiva syyteasioiden nopean käsittelyn menettely. Nopeasti käsiteltävät yksinkertaiset rikosasiat keskitetään määrättyjen syyttäjien hoidettaviksi. Menettely vapauttaa toisten syyttäjien työaikaa vaativampien juttujen

6.3.2018

Dnro 22/61/18

hoitamiseen, lisää nopeasti käsiteltävien asioiden ratkaisujen yhdenmukaisuutta ja laatua sekä parantaa mahdollisuuksia tasata syyttäjien työtaakkaa valtakunnallisesti yksinkertaisia syyttäjätehtäviä tarpeen mukaan siirtämällä.

Syyttäjän mahdollisuus osallistua pääkäsittelyyn videoyhteyden välityksellä tukee nopean käsittelyn tavoitteita. Se mahdollistaa sen, että oikeudenkäyntiin liittyvät syyttäjätehtävät nopeasti käsiteltävässä asiassa voisi hoitaa se toisella puolella Suomea työskentelevä syyttäjä, joka on tehnyt syyteharkinnan ja nostanut syytteen muussa kuin oman toimialueensa oikeuspaikassa. Kun yksi ja sama syyttäjä hoitaa kaikki työvaiheet jutustaan, vaikkakin yksinkertaisesta, voidaan saavuttaa suurin mahdollinen työnsäästö.

Oikeusprosessien keventämistä tulee jatkaa

Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä oikeusprosessien keventämistä tulisi jatkaa nyt ehdotettujen muutosten jälkeenkin. Tärkeä keventämisen kohde on todistelun vastaanottaminen rikosasian hovioikeuskäsittelyssä.

Rikosasiassa esitettävä näytön laatu, erityisesti kun kysymys henkilötodistelusta, ei yleensä parane ajan kulumisen myötä. Tämän vuoksi näytön esittämisen painopisteen tulee olla käräjäoikeudessa. Jos käräjäoikeudessa vastaanotettu henkilötodistelu tallennettaisiin videolla, hovioikeus pääsisi omassa käsittelyssään arviomaan ja ottamaan kantaa juuri siihen samaan näyttöön, minkä alioikeuskin on ottanut vastaan. Hovioikeudessahan on näytön osalta kysymys juuri siitä, onko käräjäoikeus arvioinut sen oikein. Tämän vuoksi hovioikeuden käsittelyä tulisi jatkossa kehittää ja keventää siten, että alioikeudessa tallennettuja kuulustelukertomuksia voitaisiin lähtökohtaisesti hyödyntää näyttönä sellaisenaan. Tämä keventäisi rikosprosessia myös todistajien kannalta, mikä näkökulma prosessia uudistettaessa usein unohdetaan.

Valtionsyyttäjä

Leena Metsäpelto